

Universal Xalqaro Ilmiy Jurnal

Jurnalning bosh sahifasi: <https://universaljurnal.uz>

Universal International Scientific Journal

e-ISSN: [3060-4540 \(online\)](https://doi.org/10.30604/540)

Year: 2024 Issue: 1 Volume: 5

Published: 24.08.2024 <https://universaljurnal.uz>

International indexes

[GOOGLE SCHOLAR](#)
[CROSSREF \(OAK BAZA\)](#)
[ZENODO](#)
[OPEN AIRE](#)
[EUROPUB](#)
[RESEARCHGATE \(OAK BAZA\)](#)
[SJIF](#)

Ziyavitdinov Zafar Mahmudovich

Qo'qon universiteti

Ta'lim muassasalarining

boshqaruvi yo'nalishi magistranti

Uzbekistan

TA'LIM MUASSASA RAHBARLARI HUQUQIY SAVODXONLIGINI RIVOJLANTIRISH MAZMUNI VA PRINSIPLARI

Annotatsiya: Ushbu maqolada huquqiy savodxonlik, ta'lim muassasa rahbarlari huquqiy savodxonligini rivojlantirish mazmuni va prinsiplari, ta'lim qonunchiligini tushunish, mehnat qonunchiligini bilish, risklarni boshqarish va javobgarlik, siyosatni ishlab chiqish va amalga oshirish, nizolarni hal qilish va vositachilik haqida keng yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: huquqiy savodxonlik, ta'lim muassasa rahbarlari huquqiy savodxonligini rivojlantirish mazmuni va prinsiplari, ta'lim qonunchiligini tushunish, mehnat qonunchiligini bilish, risklarni boshqarish va javobgarlik, siyosatni ishlab chiqish va amalga oshirish, nizolarni hal qilish va vositachilik.

Abstract: This article provides a broad overview of legal literacy, the content and principles of legal literacy development for educational institution leaders, understanding education law, knowledge of labor law, risk management and accountability, policy development and implementation, dispute resolution and mediation.

Key words: legal literacy, content and principles of legal literacy development of educational institution leaders, understanding of educational legislation, knowledge of labor legislation, risk management and responsibility, policy development and implementation, conflict resolution and mediation.

Аннотация: В данной статье представлен широкий обзор правовой грамотности, содержания и принципов развития юридической грамотности руководителей образовательных учреждений, понимания законодательства об образовании, знаний трудового законодательства, управления рисками и подотчетности, разработки и реализации политики, разрешения споров и посредничества.

Ключевые слова: правовая грамотность, содержание и принципы развития правовой грамотности руководителей образовательных учреждений, понимание образовательного законодательства, знание

трудового законодательства, управление рисками и ответственность, разработка и реализация политики, разрешение конфликтов и медиация.

Language: Uzbek

Citation: Ziyavitdinov , Z. (2024). CONTENT AND PRINCIPLES OF LEGAL LITERACY DEVELOPMENT OF EDUCATIONAL INSTITUTION LEADERS. Universal International Scientific Journal, 1(5), 62–67. Retrieved from <https://universaljournal.uz/index.php/jurnal/article/view/1093>

Doi: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13757368>

Huquqiy savodxonlik paradigmalarining nazariy rivojlanishi va muayyan ta'lim vaziyatlarida huquqiy xatti-harakatlarning tashkiliy shakllari va ilmiy usullarni amaliyotga tadbiiq etish; Malaka oshirish tizimida ta'lim muassasa rahbarlarining huquqiy vakolatlarini shakllantirish uchun ushbu shartlar maxsus o'quv kurslarining mazmuni va ilmiy-uslubiy ta'minoti hamda bevosita ta'lim muassasalarida ta'lim muassasa rahbarlar uchun huquqiy amaliyotning tashkiliy shakllarini yaratish mumkin. Ta'lim sohasidagi qonun hujjatlarida eng asosiy tushunchalar qo'llaniladi. Mazkur tushunchalar ta'lim sohasida obyekt va subyekt faoliyati bilan bevosita bog'liq bo'lgan jarayonlarga oid tushunchalarni belgilaydi va har bir tushunchaning mazmunini ochib beradi.[1]

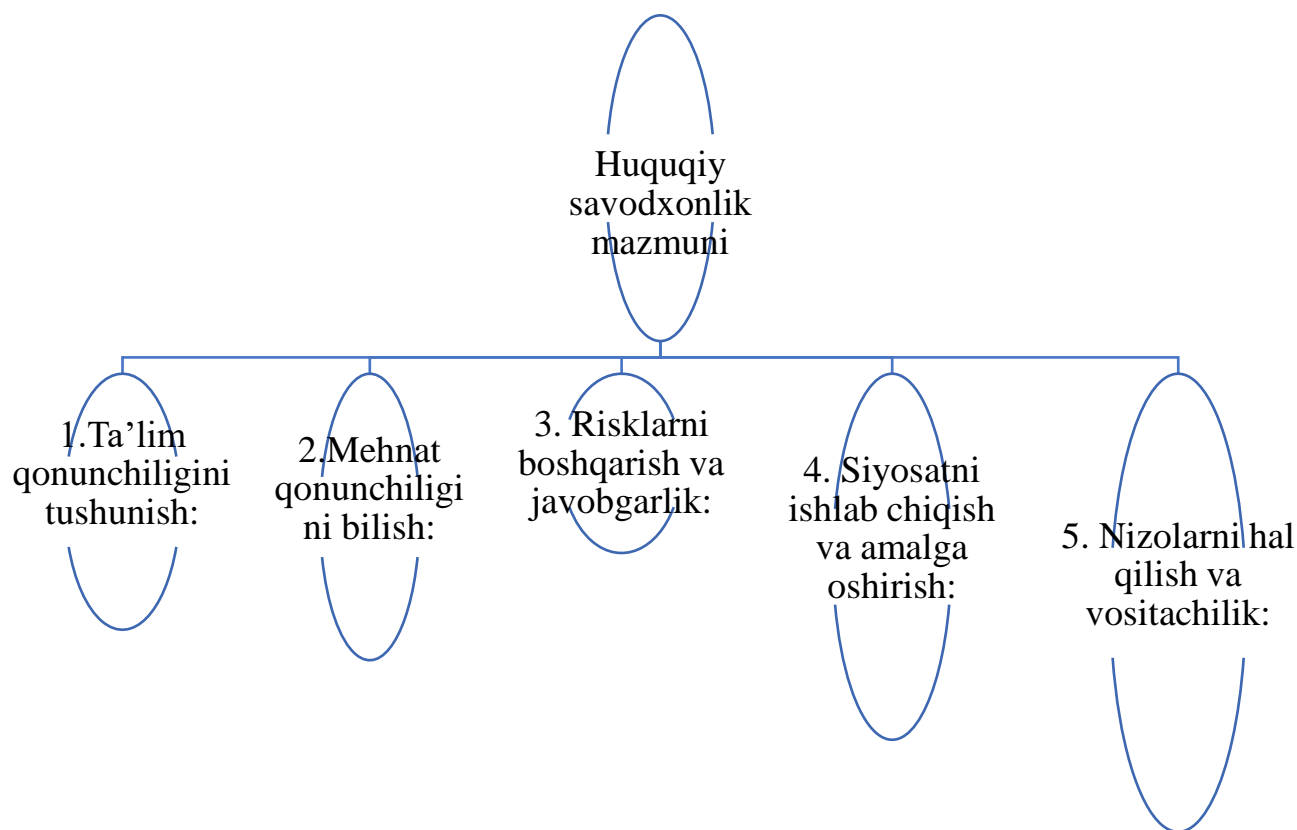
BMT mamlakatimizga 2016-yilda "Barqaror rivojlanish maqsadlariga erishish uchun taraqqiyot siyosatiga doir tadbirlarni har tomonlama joriy qilish, jadallashtirish va qo'llab-quvvatlash" (MAPS) yondashuvini taklif etgan. Ushbu yondashuvda uchta jadallashtirish sohasi (akselerator) keng islohotlar uchun qamrab olingan. Shu sohalarning birinchisi "Boshqaruv tizimlarining samaradorligi va hisobdorligini oshirish" sanaladi va unda "Samarali boshqaruv barqaror rivojlanishning barcha boshqa maqsadlariga erishishda tarmoqlararo va asosiy katalizatoridir", deya alohida e'tirof etilgan.[2]

Bu holat boshqaruv tizimini takomillashtirish, rahbar (yosh) kadrlarni tanlash, tayyorlash, malakasini oshirish,

ularning bilim saviyasini yanada yuqori bo'lishi bilan bog'liq shart-sharoitlarni yaratish hamda ularni ilmiy jihatdan takomillashtirish bo'yicha domiy ravishda tadqiqotlar olib borishga zarurat borligidan dalolat beradi.[3]

Rahbar shaxsini o'rganish muammosi kishilik jamiyatining barcha davrlarida muhim masala bo'lib kelgan. Buning asosiy sababi birinchidan, har bir davrdagi ijtimoiy munosabatlar o'ziga xos ravishda ijtimoiy mavqe jihatidan kimningdir yuqori darajada turishini taqozo etgan bo'lsa, ikkinchidan, insonlarning hayot kechirish tarzi, ravnaqi, darajasi, farovonligi, baxtli turmush kechirishi shu yuqori mavqedagi shaxsga, uning turli fazilatlari va xislatlariga bog'liq bo'lganligidir.[4]

Borgan sari murakkablashib borayotgan ta'lim muhitida ta'lim muassasalarini tartibga soluvchi qonunchilik asoslari doimo rivojlanib bormoqda. Ta'lim muassasalari rahbarlari - direktorlar, dekanlar va ma'murlar - talaba huquqlari va xavfsizlik qoidalaridan tortib, mehnat qonunchiligi va institutsional muvofiqlikgacha bo'lgan ko'plab qonuniy majburiyatlarni bajarishlari kerak. Huquqiy tushunchalarni tushunish va huquqiy bilimlarni amalda qo'llash qobiliyati sifatida belgilangan huquqiy savodxonlik bu rahbarlar uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega. Ta'lim muassasalari rahbarlarining huquqiy savodxonligini oshirish uchun zarur bo'lgan mazmun o'rganilib, uni rivojlantirishga yo'naltirilgan tamoyillar zarur.

1-rasm Huquqiy savodxonlik mazmuni

1. Ta'lim qonunchiligini tushunish: shaxsiy daxlsizlikka nisbatan chuqur ta'sir ko'rsatadi. Huquqiy savodxonlikning asosiy tarkibiy qismlaridan biri davlat qonunchiligini, sud amaliyotini va ma'muriy siyosatni o'z ichiga olgan ta'lim huquqini mustahkam tushunishdir. Ta'lim muassasalari rahbarlari nogironligi bo'lgan shaxslar to'g'risidagi ta'lim to'g'risidagi qonun, oilaning ta'lim huquqlari va shaxsiy hayoti to'g'risidagi qonun kabi qonunlar bilan tanishishlari kerak. Ushbu qonunlarning har biri institutlar faoliyatiga, xususan, talabalar huquqlari, tenglik va
2. Mehnat qonunchiligini bilish: Huquqiy savodxonlik mehnat qonunchiligini, jumladan, xodimlar va ish beruvchilarning huquq va majburiyatlarini ham qamrab olishi kerak. Ta'lim muassasalari rahbarlari mehnat munosabatlari, diskriminatsiyaga qarshi qonunlar va xodimlarni baholash jarayonlarini tushunishlari kerak. Ushbu bilim adolatli va adolatli ish muhitini yaratish va qonuniy standartlarga rioya qilishni ta'minlash uchun zarurdir.

3. Risklarni boshqarish va javobgarlik:

Ta'lim muassasa rahbarlari o'z muassasalari bilan bog'liq potentsial huquqiy xavf va majburiyatlarni aniqlashda mohir bo'lishi kerak. Bu maktab faoliyati kontekstida beparvolik va javobgarlik kabi muammolarni hal qiladigan huquqbuzarlik to'g'risidagi qonunni tushunishni o'z ichiga oladi. Xatarlarni boshqarish strategiyalari bo'yicha treninglar institut rahbarlariga talabalar va xodimlar uchun xavfsizroq muhit yaratishga yordam beradi, shu bilan birga yuridik ta'sirni minimallashtiradi.

4. Siyosatni ishlab chiqish va amalga oshirish:

Huquqiy savodxonlik nafaqat qonunlarni bilish, balki huquqiy standartlarga mos keladigan siyosatni ishlab chiqish va amalga oshirish qobiliyatini ham o'z ichiga oladi. Ta'lim muassasalari rahbarlari bezorilik, ta'qib qilish va akademik halollik kabi muammolarni hal qiluvchi siyosat loyihalarini ishlab chiqish uchun jihozlanishi kerak. Buning uchun qonunchilik talablari va siyosat ishlab chiqishdagi ilg'or tajribalarni tushunish kerak.

5. Nizolarni hal qilish va vositachilik:

Ta'lim muassasalarida nizolar muqarrar va huquqiy savodxonlik nizolarni hal qilish va vositachilik ko'nikmalarini o'z ichiga oladi. Ta'lim muassasalari rahbarlari muzokaralar olib borish texnikasi va nizolarni samarali hal qilish uchun muqobil nizolarni hal qilish usullari bo'yicha o'qitilishi kerak, ular talabalar, xodimlar yoki ota-onalar o'rtasida yuzaga keladi.

Ta'lim siyosati va qonunchilik bazasi jadal o'zgarib borayotgan bir davrda ta'lim muassasalari rahbarlarining ro'li tobora murakkablashib bormoqda. Rahbarlar nafaqat o'z muassasalarining ilmiy va ma'muriy funktsiyalari uchun mas'uldirlar, balki huquqiy muammolarga to'la landshaftni ham boshqarishlari kerak. Shunday ekan, ta'lim muassasalari rahbarlarining huquqiy savodxonligini oshirish samarali boshqaruv va qonunlarga rioya qilish uchun zarurdir. Ta'lim muassasalari rahbarlarining huquqiy savodxonligini oshirish uchun zarur bo'lgan didaktik shart-sharoitlar, asosiy e'tibor pedagogik strategiyalar, o'quv dasturlari va o'quv muhitiga qaratiladi.

Didaktik shart-sharoitlar samarali o'qitish va o'rganishni osonlashtiradigan asosiy elementlarni anglatadi. Huquqiy

savodxonlikni rivojlantirish kontekstida bu shart-sharoitlar ta'lim usullari, mazmunga mosligi, o'quvchilarning faolligi va ta'lim muhitini o'z ichiga olgan bir qator omillarni o'z ichiga oladi. Ushbu shart-sharoitlarni o'rnatish orqali institutlar o'z rahbarlarining huquqiy bilimlarni o'z vazifalarida tushunish va qo'llash uchun yaxshi jihozlanganligini ta'minlashi mumkin.

1. O'quv dasturlarini loyihalash:

Yaxshi tuzilgan o'quv dasturi huquqiy savodxonlikni rivojlantirishning asosiy didaktik shartidir. O'quv dasturi keng qamrovli bo'lib, ta'lim huquqi, mehnat qonunchiligi, risklarni boshqarish va siyosatni ishlab chiqishning asosiy yo'nalishlarini qamrab olishi kerak. Shuningdek, u ta'lim muassasa rahbarlari duch keladigan muammolarni aks ettiruvchi amaliy tadqiqotlar va real senariylarni o'z ichiga olishi kerak. Amaliy vaziyatlarga bunday aloqadorlik faollikni kuchaytiradi va o'quvchilarga o'zlarining huquqiy bilimlarining darhol qo'llanilishini ko'rish imkonini beradi.

2. Pedagogik strategiyalar

O'quv tajribasini shakllantirishda pedagogik strategiyalarni tanlash hal qiluvchi ahamiyatga ega. Huquqiy

savodxonlikni rivojlantirishda muammoli ta'lim va hamkorlikdagi guruhlarda ishlash kabi faol ta'lim usullari ayniqsa samarali bo'lishi mumkin. Ta'lim muassasalari rahbarlarini tanqidiy fikrlash va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirib, haqiqiy hayotdagi huquqiy bilimlar bilan shug'ullanishga undaydi. Hamkorlikdagi o'rganish muloqot va fikr almashishni rag'batlantiradi, ishtirokchilarga bir-birining tajribasi va nuqtai nazaridan o'rganish imkonini beradi.

3. O'quv muhiti

Huquqiy savodxonlikni rivojlantirishda o'quv muhiti katta ro'l o'ynaydi. Qo'llab-quvvatlovchi va inklyuziv muhit huquqiy tushunchalarni ochiq muhokama qilish va o'rganishga yordam beradi. Ta'lim muassasalarida muassasa rahbarlari o'zlarini qulay his qiladigan savollar berish va huquqiy masalalar bo'yicha tushuntirishlar izlashlari mumkin bo'lgan tadqiqot madaniyatini shakllantirishlari kerak. Bunga ishtirokchilar huquqiy masalalar bo'yicha o'z tashvishlari va noaniqliklarini bildirishlari mumkin bo'lgan muloqot uchun xavfsiz joylar yaratish orqali erishish mumkin.

Bu hamkorlikdagi yondashuv nafaqat huquqiy savodxonlikni oshiradi, balki ta'lim muassasalarida professional hamjamiyatni mustahkamlaydi.

4. Baholash va fikr-mulohazalar

Samarali baholash va qayta aloqa mexanizmlari huquqiy savodxonlikni rivojlantirishning muhim didaktik shartidir.

Baholar o'quv maqsadlariga mos kelishi va huquqiy bilimlarni nazariy tushunish va amaliy qo'llashni baholashga mo'ljallangan

bo'lishi kerak. Shakllantiruvchi baholashlar, masalan, aks ettiruvchi jurnallar yoki vaziyatni tahlil qilish, o'quvchilarga doimiy fikr-mulohazalarni taqdim etishi va yaxshilanishi kerak bo'lgan sohalarni aniqlashga yordam beradi.

5. Fanlararo hamkorlik

Huquqiy savodxonlik vakuumda mavjud emas; u turli sohalar, jumladan, ta'lim, boshqaruv va axloq bilan kesishadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Ботиров Хамид Ҳакимович, "Умумий ўрта таълим муассасалари бошқарувида ҳуқуқий масалалар"- Ўқув қўлланма- Тошкент, 9-бет
2. O'zbekistonda Barqaror rivojlanish maqsadlariga erishish uchun taraqqiyot siyosatiga doir tadbirlarni har tomonlama joriy qilish, jadallashtirish va qo'llab-quvvatlash (MAPS) hisoboti (2018-yil 19-oktabr) [Elektron resurs]
3. Oybek HAYITOV. RAHBAR PSIXOLOGIK KOMPETENTLIGINI MODELLASHTIRISHNING NAZARIY-ILMIY ASOSLARI (oliy ta'lim muassasalari o'rta bo'g'in rahbarlari misolida). "UMID DESIGN" Toshkent – 2021
4. Oybek HAYITOV. RAHBAR PSIXOLOGIK KOMPETENTLIGINI MODELLASHTIRISHNING NAZARIY-ILMIY ASOSLARI (oliy ta'lim muassasalari o'rta bo'g'in rahbarlari misolida). "UMID DESIGN" Toshkent – 2021